

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great
Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

**SA EXAM
PAPERS**

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

MOPHATO 12

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

NGWANAITSEELE 2021

MADUO: 80

NAKO: Diura di le 2½

Pampiri e, e na le ditsebe di le 25.

DITAELO LE TSHEDIMOSETSO

1. Buisa tsebe e ka kelotlhoko pele o ka simolola go araba dipotso.
2. O se ka wa leka go buisa pampiri yotlhe. Lebelela lenaneo la diteng mo tsebeng ya bone, mme o tshwae dipalo tsa dipotso tse di boditsweng mo dikwalong tse o di buisitseng monongwaga. Morago ga moo, buisa dipotso tse, mme o tlhophe dipotso tse o batlang go di araba.

3. Pampiri e, e na le DIKAROLO di le THARO:

KAROLO YA A:	Poko	(30)
KAROLO YA B:	Padi/Ditlhangwa tsa setso	(25)
KAROLO YA C:	Terama	(25)

4. Araba DIPOTSO di le TLHANO: Di le THARO mo KAROLONG YA A, e le NNGWE mo KAROLONG YA B le e le NNGWE mo KAROLONG YA C ka mokgwa o o latelang:

KAROLO YA A: POKO

- MABOKO A A TLHAOTSWENG – Araba dipotso di le PEDI.
- LEBOKO LE LE SA TLHAOLWANG – Araba potso e.

KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO

- Araba potso e le NNGWE.

KAROLO YA C: TERAMA

- Araba potso e le NNGWE.

5. TLHOPHO YA DIKARABO MO KAROLONG YA B (PADI KGOTSA DITLHANGWA TSA SETSO) LE MO KAROLONG YA C (TERAMA):

Araba FELA dipotso tsa padi kgotsa ditlhangwa tsa setso le terama tse o di ithutileng.

Araba potso e le NNGWE ya TLHAMO le e le NNGWE ya DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE. Fa o araba potso ya tlhamo mo KAROLONG ya B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG ya C. Fa o arabile dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG ya B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG ya C.

Dirisa lenaneonetefatso go go thusa.

6. BOLEEELE JWA DIKARABO

Karabo ya potso ya tlhamo ya poko e tshwanetse go nna mafoko a a ka nnang 250–300.

Dikarabo tsa dipotso tsa tlhamo ya padi kgotsa ditlhangwa tsa setso le terama di tshwanetse go nna mafoko a a ka nnang 400–450.

Boleele jwa dikarabo tsa dipotso tse dikhutshwane bo laolwe ke maduo a a neetsweng. Dikarabo tsa batlhatlhojwa di totobale, mme di nne maleba.

7. Latela ditaelo kwa tshimologong ya KAROLO e NNGWE le e NNGWE.
8. Nomora dikarabo tsa gago ka nepagalo go ya ka thulaganyo ya dipalo tse di dirisitsweng mo pampiring ya dipotso.
9. Simolola KAROLO e NNGWE le e NNGWE mo tsebeng e NTŠHWA.
10. Tiriso ya nako e e tshikinngwang.

KAROLO YA A: Metsotso e le 40

KAROLO YA B: Metsotso e le 55

KAROLO YA C: Metsotso e le 55

11. Dirisa mokwalo le mopeleto o o kannweng ke Lekgotla la Bosetšhaba la Puo ya Setswana. Mokwalo wa gago e nne o o buisegang.

LENANEO LA DITENG

Tsebe e, e naya batlathlojwa tshedimosetso tebang le tlhopho ya dipotso tse ba batlang go di araba kwa ntle ga go buisa pampiri yotlhe.

KAROLO YA A: POKO

Poko e e tlhaotsweng: Araba dipotso dingwe le dingwe di le PEDI.

PALO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MADUO	TSEBE
1. 'Tumelo'	Potso ya tlhamo	10	6
2. 'Sego sa metsi'	Dipotso tse dikhutshwane	10	7
3. 'Sempe a lešoboro'	Dipotso tse dikhutshwane	10	8
4. 'Botsofe'	Dipotso tse dikhutshwane	10	9

LE

Poko e e sa tlhaolwang: Batlathlojwa botlhe ba TSHWANETSE go araba potso e.

5. 'Ngwaga o a wela'	Dipotso tse dikhutshwane	10	10
----------------------	--------------------------	----	----

ELA TLHOKO: Araba POTSO e le NNGWE YA TLHAMO le POTSO e le NNGWE YA TSE DIKHUTSHWANE. Fa o araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C. Mo KAROLONG YA B le mo KAROLONG YA C araba potso e le NNGWE fela.

KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO

PADI: Araba potso e le NNGWE fela go tswa mo pading e o e tlhaoletsweng.

6. <i>Leba Seipone</i>	Potso ya tlhamo	25	11
7. <i>Leba Seipone</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	11
8. <i>Omphile Umphi Modise</i>	Potso ya tlhamo	25	13
9. <i>Omphile Umphi Modise</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	13
10. <i>Masego</i>	Potso ya tlhamo	25	15
11. <i>Masego</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	15
12. <i>Ntlhomole Mmutlwa</i>	Potso ya tlhamo	25	17
13. <i>Ntlhomole Mmutlwa</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	17

KGOTSA

DITLHANGWA TSA SETSO: Araba potso e le NNGWE fela go tswa mo ditlhangweng tsa setso tse o di tlhaoletsweng

14. 'Mmutla le thole' LE 'Kgosi Modisakgomo Molelekwa Mabe'	Potso ya tlhamo	25	19
15. 'Setlhare sa metlholo le mosadi' LE 'Kgosi Molefi K Pilane'	Dipotso tse dikhutshwane	25	19

KAROLO YA C: TERAMA

Araba potso e le NNGWE.

16. <i>Matsapa di a tsaya kae?</i>	Potso ya tlhamo	25	22
17. <i>Matsapa di a tsaya kae?</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	22
18. <i>Ga se Lorato</i>	Potso ya tlhamo	25	24
19. <i>Ga se Lorato</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	24

ELA TLHOKO: Mo DIKAROLONG tsa B le C, araba potso ya TLHAMO e le NNGWE le potso e le NNGWE ya DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE. Ga o a tshwanela go araba dipotso tse PEDI tsa tlhamo kgotsa dipotso tse PEDI tse dikhutshwane.

LENANEONETEFATSO

Lebelela lenaneonetefatso go rurifatsa fa o arabile palo ya dipotso e e tlhokegang.

KAROLO	PALO YA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE DI ARABIWANG	TSHWAYA (✓)
A: Poko (Poko e e tlaotsweng)	1–4	2	
A: Poko (Poko e e sa tlaolwang)	5	1	
B: Padi/Ditlhangwa tsa Setso (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	6–15	1	
C: Terama (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	16–19	1	

ELA TLHOKO: Mo DIKAROLONG tsa B le C, netefatsa gore o arabile potso e le NNGWE ya tlhamo le e le NNGWE ya dipotso tse dikhutshwane.

KAROLO YA A: POKO**MELODI YA POKO – RM Ramagoshi**

Dipotso di tlaa bodiwa go tswa mo mabokong mangwe a le MANE a a tlhaotsweng le go tswa go le le LENGWE le le sa tlhaolwang. Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba dipotso DINGWE le DINGWE di le PEDI go tswa mo mabokong a a tlhaotsweng le le sa tlhaolwang. Dipotso tsa maboko a a tlhaotsweng di tlaa tlhagelela pele, mme go latele tsa leboko le le sa tlhaolwang.

ELA TLHOKO: Araba potso e le NNGWE ya leboko le le sa tlhaolwang.

POKO E E TLHAOTSWENG

Araba dipotso di le PEDI go tswa mo go di le nne tse di boditsweng.

POTSO 1: POTSO YA TLHAMO

Buisa leboko le le latelang, mme morago o kwale tlhamo e mo go yona o tlhagisang kotsi ya lerato le e seng la nnete o bo o neele thuto e o ithutileng yona. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 250–300.

TUMELO – JM Lekgetho le ba bangwe

- 1 Ana o segatthamelamasisi jang, Lorato!
- 2 Fa diganka tse dikgolo di go obela tlhogo,
- 3 O kokobeletsa le nare tse dikgolo tlase,
- 4 Fa le morwa Manoa o bo o mmeile fatshe.
- 5 E ne e le mogaka, e le maila-go-kgotlhwa;
- 6 E se diangwa, a kakelwa a itlhaolelwa;
- 7 Ga twe le tau tota o ne a e tlhola ka mašetla.
- 8 A sa e sisimoge go e tshwara ka diatla.
- 9 O kile a tlhaselwa ke dira di sa mo itse,
- 10 Di solofetse go mo tshwara a sa itebetse;
- 11 Tsa itlthoma ke potsane o ka golegwa ka thapo,
- 12 A di tshwara ka mabetwa-e-pelo tsa ipona phoso.
- 13 A ba kgogogela jaaka tilodi ya magaga
- 14 Ba phatlalala; go se monate gare ga naga.
- 15 A ba kgemetha ka tšhaka ya tlhaa lwa esele,
- 16 Naga ya penologa merapatshe ya direpa.
- 17 Maje a gwasisa sekgajaja sa pokolelo,
- 18 Go leba mogale, mmoi a nyerega marapo.
- 19 Marapo a bone a aga a kgabisitse naga,
- 20 Gaa ja lenong le seboko sa ba sa ntshega.
- 21 Ga feta dingwaga ba nna ba tswetse tlabano.
- 22 E re go e umakediwa fela ba ile boroko,
- 23 Ga tsamaya ngwanyana wa mosetsana, Delila,
- 24 A mo itshokela ka natla, a ba a tla a ineela.
- 25 Samson a ipona a setse a mo kaetse moriri,
- 26 A o tsenya logare, thata ya khutlela ruri.
- 27 Banna ba fitlhela a kgwabofetse jaaka tlhware,
- 28 Ba se tsenya diatla, Sethubaki, ba iketlile.

[10]

POTSO 2: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

SEGO SA METSI – G Setlalekgosi

- 1 Goroga tlhe sentle monyana wa me
- 2 Bomma tlhe lo se mo gase thata.
- 3 Lekanyetsang 'nawa tsa lona lo a mmolaya
- 4 O remele kgakajana ka mogoma oo mma
- 5 Rra tlhe selepe sa gago se ratile go mo rema.
- 6 Nkele, ke go diladiletse ntlwana ke eo
- 7 Fa o ka tsoga pele ga me mma ke go kaele
- 8 Lefeelo le ka fa pulelong ya setswalo sa sesoa
- 9 Dipitsa le gotlhe di nna kwa motsheo
- 10 E ne e re o tlhaetse o tsenya tlhogo moruting
- 11 O se tshabe go ikuela ke mmaago ngwanaka.
- 12 Heela mosetsanyana ke wena o semenya!
- 13 Setete ke wena; e keteng o minnwe ka nko
- 14 Legolelegwana! ka motwane e kete wa eng
- 15 Kgotsa ke ka re wa phatsa ya moselesele!
- 16 Mo ke mo ga me mma ga se ga mmaago
- 17 Ke utlwile ga twe Ntshadi o seketletsa dikeledi
- 18 O mmita Nkele boo o raya go ela lemina
- 19 Ke lwa bofelo letsatsi le go bonega marago
- 20 Ke se tlhole ke bona sepe se le makgome
- 21 Wena wa re ke jaaka o kwaletse ngwanake ke sa itse
- 22 Ditsagana ga ke di batle ke batla sego sa metsi mma.

- 2.1 Morero wa leboko le ke ofe? (2)
- 2.2 Naya ponagalo ya poko e e dirisitsweng mo moleng 3 le mosola yona. (2)
- 2.3 Tlhalosa mola 19 jaaka o dirisitswe mo lebokong. (2)
- 2.4 Faa sekapuo se se mo moleng 22 le mosola wa sona. (2)
- 2.5 O ithutile eng go tswa mo lebokong le? (2)

[10]

POTSO 3: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

SEMPE A LEŠOBORO – MOM Seboni le ba bangwe

- 1 Legougou la lena *dimense*.
- 2 E rile go twe *gou-gou* ka tshoga,
- 3 Pelo ya tshoga ya ntika morago
- 4 Ke itlhome lo raya nna ka nosi,
- 5 Ntekwane lo re raya, le lona lo itheye
- 6 Lo bo lo reye le banyana ba *dimense*,
- 7 Ramapotwana o potapota *gaisi*,
- 8 O tlhola a tikela mo *gaising*,
- 9 Lekobakoba la goora Lešoboro,
- 10 Sempe, e kete go bolawa noga,
- 11 E bile e kete go bolawa molelemedi,
- 12 Le mefinyana ya dilepe e a wa.
- 13 Go buile Mmaselemela a re,
- 14 'Nnaare Sempe wa ka, o bolawa eng?'
- 15 A re, 'Mma, ke bolawa ke ditšhentšha banna;
- 16 Nna ke bolawa ke kgomo ya *pereko*.'
- 17 Mogolokwane wa lela, wa lela phetelela,
- 18 Kwa lwapeng lwa ga Mmaselemela;
- 19 A bona Sempe a tla a e kgweetsa,
- 20 A re, 'Ngwanaka mmentla o humile thata?'
- 21 A itumelela go tla a thibile moroba.
- 22 Ngwale boela yoo o mmokile,
- 23 O boka o sa itse ina la gagwe,
- 24 Ina la gagwe ke matsodimatsoke.

- 3.1 Morero wa leboko le ke ofe? (2)
 - 3.2 Faa sekapuo se se mo moleng 3 le mosola wa sona. (2)
 - 3.3 Tlhalosa mela 8 le 9 jaaka e dirisitswe mo lebokong. (2)
 - 3.4 Naya ponagalo ya poko e e dirisitsweng mo moleng 17 le mosola yona. (2)
 - 3.5 O ithutile eng go tswa mo lebokong le? (2)
- [10]**

POTSO 4: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

BOTSOFE – LD Raditladi

- 1 Ditikanyi tsa koko la banana,
- 2 Thaka tsa morwakgosikgolo re ile,
- 3 Re dirile mašelang fela re tšhipile,
- 4 Re le bontšhe nkoo re le batubanyana.
- 5 Nkile ra nna bakgaodisi ba mekgosana.
- 6 Bakgaodi ba mekgosi ba re tsholele,
- 7 Re tsholelwa fa motho re mo tihabile,
- 8 Ntwa e utlwalelwa ka matshwelelenyana
- 9 Re bannana bagolo, re ole sebarong,
- 10 Fa re tsoga jaanong re kuakua mekgosi,
- 11 Thobane kima re di lese mabogong,
- 12 Mangole a rona a setse a ipaa bosisi
- 13 Meriri ya rona mesweu mo ditlhogong,
- 14 Mesweunyana jaaka bosweu jwa mašwi.

- 4.1 Leboko le le fa godimo ke mofuta ofe wa poko? (2)
 - 4.2 Tlhagisa karologantshe ya leboko Botsofe, go latela Okotheifi le Sesetete. (4)
 - 4.3 Tlhalosa mola 10 ka mafoko a gago. (2)
 - 4.4 O ithutile eng go tswa mo lebokong le? (2)
- [10]**

LE

POKO E E SA TLHAOLWANG**POTSO 5: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE**

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NGWAGA O A WELA – SS MOKUA

- 1 Ngwaga o sa nthateng kgabaganya,
- 2 O etse tlala tlhaola malata,
- 3 Gompiano ke leba morago,
- 4 Ngwaga o a wela.
- 5 Malatsi, dibeke le dikgwedi di fetile.
- 6 Di fetile ka ponyo ya leitlho.
- 7 Masigo a tebela matshegare,
- 8 Ngwanaitseele a kgarametse Sedimonthole,
- 9 Firikgong a amogele ngwaga o mošwa.
- 10 Mo bogautshwaneng ngwaga o a fela.
- 11 Menate le matlhoko di fedile,
- 12 Se sa feleng se a bo se tlhola.
- 13 Ngwaga o mošwa o tla ka eng?
- 14 Ke dife tse o re tlelang ka tsona?
- 15 Ngwaga o a wela.
- 16 Dinamane di ja mokaaragana!
- 17 Di itumeletse bošwa ba tsona,
- 18 Mabele di a thetsa ka tlhogo.
- 19 O fedile ngwaga!
- 20 Montima dikgobe o a bo a nnamolela matlapa,
- 21 Ngwaga o sa nthateng kgabaganya,
- 22 Maphoi a opela ditlhareng motshegare.
- 23 A arabiwa ke diphokoje bosigo.
- 24 O fedile ngwaga.

- 5.1 Leboko le le bua ka ga eng? (2)
 - 5.2 Naya ponagalo ya poko e e dirisitsweng mo meleng 5 le 6 o bo o tlhalose gore o e bone jang? (2)
 - 5.3 Tlhalosa mothofatso jaaka o dirisitswe mo moleng 13. (2)
 - 5.4 Faa bokao jwa mola 18 jaaka o dirisitswe mo lebokong. (2)
 - 5.5 Molaetsa o o o amogelang go tswa mo lebokong le ke ofe? (2)
- [10]**

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo pading kgotsa ditlhaweng tsa setso tse di tlaotsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo pading kgotsa ditlhaweng tsa setso tse ba di ithutileng.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

PADI

Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

POTSO 6: POTSO YA TLHAMO**LEBA SEIPONE – Kabelo Kgatea**

Sekaseka maina otlhe a baanelwa ba padi ya *Leba Seipone* ka bophara, o akaretsa le difane go supa fa leina le ya boreelelong. Tshegetsatsheko e o ikaegile ka ditiragalo tsa padi. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 7: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****LEBA SEIPONE – Kabelo Kgatea**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO A

Mosimane yo mongwe a mo dumedisa ka Sezulu fa yo mongwe a mo dumedisa ka Sesotho.

'Dumelang mathaka.'

A rialo a tshegatshega le bona. Mosimane wa Mosotho a gogela kepesenyana mo matlhong. A botsa moeka gore a ga a batle ditlhako tsa sesolo. 'Ke bokae ditlhako tsa gago monna?' Mosimane a mmontsha seatla sa tshwene. 'Diranta tse tlhano.' Ba omaoma ka ditlhago le go mo tshepisa fa ba ka mo fa le borokgwe jwa ponto. Yo mongwe a bua fa a dira mo lebenkeleng, jaanong Mapotokisi a teng a sa mo duele sentle. Motswagauteng a re madinyana a bofelo goso mo go bona. Yo mogolo a tsena ka ona mo lebenkeleng morago ga gore moeka a supe ditlhako le hempe mo letlhabaphefong. Yo mmotlana a sala le ena kwa ntle. E rile morago ga metsotso e ka nna masomeamabedi, a raya Motswagauteng a re, 'Ke sa ya go tlhola gore mothaka yole o diilwe ke eng, o sale fa ke a boa.'

Mosimane wa kwa magaeng a sala a athame gona foo. A makadiwa ke go bona beng ba lebenkele ba tswala, le mororo a ise a bone mathaka ale a tswa. A botsa ka Sejakonyana gore a ga ba ise ba bone mosimane yo o dirang le bona. Ba tlhalosa fa go se mosimane wa sepe yo o dirang le bona.

Motswagauteng a leta foo go fitlha ba boa ba tla go bula gape. Fa a tsena mo teng, a fitlhela go na le mojako o mongwe ka kwa morago. A lemoga fa a apeetse mo phefong.

20

Tlhogo ya gagwe ya itotlela tsi! A boa ka iketlo a fitlha a dula fa barekising ba bantshontsho bale. Monna wa teng a leka go tlhakanya Sesotho le Sezulu, a tsibosa moeka le go mo lemosa fa botsotsi ba tlaa mmolaya. Motswagauteng a gopola sepoko sa ga Tsotsi kwa Motsitlane. A dumelana ka bojotle le ena. Kana Tsotsi o ne a bolawa ke Marašia gona mo Gauteng. A lemoga fa gongwe mmaagwe a dirile sentle go mo isa kwa go mosadimogolo ljelele a sa le lesea gonne a dumela fa Gokatweng a bolailwe ke Marašia. Fela a ikutlwa a eletsa go bona sepoko sa ga mmaagwe. 25

- 7.1 Basimane ba babedi ba ba dumedisang ka Sesotho le Sezulu ke bafe? (1)
- 7.2 Ke ka ntlha ya eng fa mosimane wa Mosotho a gogela kepele mo matlhong? (2)
- 7.3 Go ya ka temana, naya dilo di le PEDI tse di neng tsa gakgamatsa Motswagauteng kwa lebenkeleng la Mapotokisi? (2)
- 7.4 Ke eng se se neng sa dira gore Motswagauteng a lemoge fa a apeetse mo phefong? (2)
- 7.5 Ke dintlha dife tse PEDI tse di neng di raya Motswagauteng di re mmaagwe o bolailwe? (2)
- 7.6 Faa dintlha di le PEDI tsa tshobotsi ya ga Janie. (2)
- 7.7 Semelo sa ga Kabo se tlhotlheleditse jang botshelo jwa ga Motswagauteng? (2)
- 7.8 Ke eng se se tlhotlheleditseng MmaSepanapodi go batlana le Motswagauteng? (2)
- 7.9 Seabe sa mosadi yo mokima yo o neng a palama setimela le Motswagauteng ke sefe mo tsweletsong ya ditiragalo tsa padi e? (2)
- 7.10 A go siame gore e re o le motsadi o romele ngwana kwa go mmaago jaaka sephuthelwana? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 7.11 Go ya ka wena a setlhogo se nyalana le diteng tsa padi e? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 7.12 Fa o bona, maikaelelo a mokwadi ka go romela Motswagauteng kwa sekolong sa Foreiborogo ke afe? (2)
- 7.13 O ka dirisa jang se o ithutileng sona go tswa mo botshelong ba ga Motswagauteng kwa sekolong sa Foreiborogo? (2)

[25]

POTSO 8: POTSO YA TLHAMO**OMPHILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise**

Sekaseka maina otlhe a baanelwa ba padi ya *Omphile Umphi Modise* ka bophara, o akaretsa le difane go supa fa leina le ya boreelelong. Tshegetsa tshekatsheko e o ikaegile ka ditiragalo tsa padi. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 9: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****OMPHILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO B

'Nnyaya, mokapelo ... Go siame, re tlaa ya ka Matlhatso a beke e e tlang.'

MmaMosidi a se ka a itse gore o ka leboga mogatse jang. A mo tshwara ka seatla, ba tsamaya jaaka bakapelo e le gone ba ikutlwisang tswina ya lorato. Ka Matlhatso ka nako ya 10 mosong, kakapolodi ya dinaga, selemeladithota, thaladi ya mafatshe, ya itatlhela Olanti. Ka fa molapong go utlwala setshego sa bana ba thuma mo metsing a a tsididi a letsha la Khanata, ba ja mokaragana jaaka namane tsa morole. MmaMosidi a gopola tsatsi le o neng a tsamaya le mosadimogolo MmaSebolai. A ditlhabi di mo kokobalele! E ne e tle e re a gopola motsing oo, a sulafale mogopolo. Bagologolo ba rile, ngwaga o sa nthateng kgabaganya, o sutele tse dingwe.

Fa ba tsena mo segotlong a etelela mogatse pele gore fa mongwe wa baoki a ka mo itse, a mo kope gore a se ka a rothisa mmutla madi. A nna tshego a se ka a fitlhela ope yo o ka mo tshwantshang. Ba tsenngwa mo dikamoreng tsa basimanyana gore ba itlhophele yo ba mmatlang. E re mogatse a ithaya a re o bonye mongwe yo o mo kgatlang a mo ganele bontshonyana, bokhutshwanyane, bosesane. Ya re ba ntse ba tsamaya ba fitlha mo kamoreng ya basimane ba le bararo; yo mogolwane mo go bone a ka nna nyaga tse tlhano. A mo atamela a tshwere pelo ka seatla ... Fa a sena go nna a mo sekaseka, a inamologa a tlhantse. A ema tu!

RraMosidi a garoga pelo. A simolola go ikotlhaela bopelonomi jwa gagwe; gonne o ne a ithaya a re mogatse o tlhabegile. Kgopolo ya loso ya feta jaaka logadima mo mogopolong wa gagwe.

'Mma, a ga o je monate?' MmaMosidi a boa kgakala. Fa a utlwa mogatse a bua nae a nyenya a ise a tlhaloganye potso ya gagwe. A arabela mo maibing, 'Ee, rra.'

'Go botlhoko kae?'

'Botlhoko? ...' A nyenya 'Nnyaya, rra, ga ke botlhoko gope ... Ke ne ke utlwile ka tsa ga Morakile ... A re ba bonye botlhe?'

- 9.1 Bobedi jo bo ya kae ka Matlhatso? (1)
- 9.2 Ba ya go dira eng kwa lefelong le o le kaileng mo go 9.1? (2)
- 9.3 Go ya ka temana, naya dilo di le PEDI tse di neng di dirwa ke bana kwa Olanti. (2)

- 9.4 O ikaegile ka temana, ke lebaka lefe le le neng la dira gore MmaMosidi a etelele monna kwa pele? (2)
- 9.5 Ke dintlha dife di le PEDI tse di dirileng gore Thandi a tlhoe Motlalepule a bo a mo logele lemena. (2)
- 9.6 Faa dintlha di le PEDI tsa tshobotsi tse MmaMosidi a neng a di nyatsa mo baneng ba a neng a ba bona? (2)
- 9.7 Semelo sa ga Thandi se tlhotlheleditse jang botshelo jwa ga Motlalepule? (2)
- 9.8 Ke eng se se tlhotlheleditseng MmaMosidi go sa lape go batlana le morwae? (2)
- 9.9 Seabe sa ga Borume ke sefe mo tsweletsong ya ditiragalo tsa padi e? (2)
- 9.10 A go siame gore e re o na le ngwana ka ntlha ya petelelo, o bo o mo isa kwa legaeng la bana? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 9.11 Go ya ka wena a setlhogo se nyalana le diteng tsa padi e? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 9.12 Fa o bona, maikaelelo a mokwadi ka go dira gore RraModise a nyale morwadie monnamogolo Ofentse ke afe? (2)
- 9.13 O ka dirisa jang se o ithutileng sona go tswa mo go MmaMosidi? (2)
- [25]**

POTSO 10: POTSO YA TLHAMO**MASEGO – G Mokae**

Sekaseka maina otlhe a baanelwa ba padi ya *Masego* ka bophara o akaretsa le difane go supa fa leina le ya boreelelong. Tshegetsa tshekatsheko e o ikaegile ka ditiragalo tsa padi. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 11: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****MASEGO – G Mokae**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO C

'A ga se wena o neng o le moetapele wa diphologolo tseo?' a mmata ka legofi le le bolelo mo lerameng la moja. 'Ke lo sekasekile ka boraro jwa lona, dintšwa tse mme a mpoleletseng gore lo ne lo tlhakanetse go mo sotlaka, mme mo borarong jwa lona, ke wena o lebegang thata o ka nna rre, tonki ke wena!'

Le fa go twe 'go lebala modiri, modirwa ga a le bale', Ntsime Molato a gakologelwa letsatsi le Sello a buang ka lona, mme a mmotsa ka boima, a ronkga dintho tsa gagwe fa a bua, 'jaanong goreng o sa ba tlogele ba mpolaya?' Ya ne e kete Sello o ne a emetse potso eo, mme a e araba ka bonako. 'Seo e ne e tlaa bo e le go go direla molemo o o sa go tshwanelang. Kotlo e e tshwanetseng dikolobe tse di jaaka wena ke go tshela nako e e telele go mpona ke atlega mo botshelong. Go mpona ke atlega, mme o sa kgone go tlhakanela katlego eo le nna; o sa kgone go ipela go ditsala tsa gago ka nna, le fa e le fela gore; banna, kana ke mosimanyana wa me yole!'

Sello a mo kgwela mathe gape, mme a ema ka dinao. 'Ke ikana ka badimo ba bomme ba Bakgatla, ke ya go atlega mo botshelong go go swabisa, satane ke wena!' a buela kwa godimo, mme a mo tlogela a rapame foo. Fa Ntsime a bona Sello a tsamaya, ya e kete o itibile malatsing a gagwe a sekolo. Mmele o o agegileng sentle, o o katogileng monyo; kodu e e maatla; le letshwao la botsalo le lentsho, le lennye mo lerameng la molema.

A lemoga gore e le ruri 'disakopaneng ke dithaba' ...
'A o ne o tsenwa go dira jalo?' Masego a mmotsa, a le magareng a boitumelo le kgalefo. A galefiswa ke gore a ka bo a itsentse mo kotsing fa barutwana ba ka bo ba sa mo utlwelela.

Ba ka bo ba mo tlhakantshitse le Melato yo a neng a leka go mo emelela, ba tsaya gore ke badiramongo kgatlhanong le dikgatlhegelo tsa balwelakgololesego. Kgotsa ba ka bo ba sa mo sekegela tsebe, ba tswelletse go bolaya Molato, mme a bonwa molato jaaka moetapele wa bona yo a itlhagisitseng mo pepeneneng a leka go ba laola gore ba ikhutse, mme ba se mo utlwelele. Gape, Masego a itumeletse ka fao morwae a sulafaleditseng Ntsime botshelo ka teng; a mo arabela.

11.1 Ke mang yo o itewang ka legofi? (1)

11.2 Letsatsi le Sello a buang ka lona ke lefe? (2)

- 11.3 Go ya ka temana, naya dilo di le PEDI tse di neng tsa dira gore Sello a se ka a bolaya Ntsime. (2)
- 11.4 O ikaegile ka temana, ke lebaka lefe le le neng la dira gore Masego a galefele Sello? (2)
- 11.5 Ke dintlha dife tse PEDI tse Sello a neng a tshwana le Ntsime ka tsona? (2)
- 11.6 Faa dintlha di le PEDI ka ga tshobotsi ya ga Kgotle. (2)
- 11.7 Semelo sa ga *base Schalk* se tlhotlheleditse jang botshelo jwa Bantsho? (2)
- 11.8 Ke eng se se tlhotlheleditseng ntwaga magareng ga *base Schalk* le Motsepe? (2)
- 11.9 Seabe sa ga MmaSontaga ke sefe mo tsweletsong ya ditiragalo tsa padi e? (2)
- 11.10 A go siame gore e re batsadi ba go rometse kwa sekolong, o busesiwe gae ka ntlha ya gore o imile? Tshegetsisa karabo ka lebaka. (2)
- 11.11 Go ya ka wena, a setlhogo se nyalana le diteng tsa padi e? Tshegetsisa karabo ka lebaka. (2)
- 11.12 Fa o bona, maikaelelo a mokwadi ke afe tebang le mokgwa o *Vusi Mgoma* a tlhokafetseng ka ona? Tshegetsisa karabo ka lebaka. (2)
- 11.13 O ka dirisa jang se o ithutileng sona go tswa mo botshelong jwa ga Kgabo kwa tirong? (2)
- [25]

POTSO 12: POTSO YA TLHAMO**NTLHOMOLE MMUTLWA – OM Lobelo**

Sekaseka maina otlhe a baanelwa ba padi ya *Ntlhomole Mmutlwa* ka bophara o akaretsa le difane go supa fa leina le ya boreelelong. Tshegetsa tshekatsheko e o ikaegile ka ditiragalo tsa padi. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 13: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****NTLHOMOLE MMUTLWA – OM Lobelo**

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO D

O ne a tshwarwa ke kgakge, a tlaela, puo ya pala go tswa ka dipounama. A utlwa pelo ya gagwe e ubela godimo gore a bo a utlwe a tsiapiwa ke setlhabi. Madi a mmele wa gagwe a simolola go taboga ka lebelo le le sa tlwaelegang, a tabogela mo dikarolwaneng tsa mmele, kwa a sa bolong go feleletsa go ya gone bogologolo.

A utlwa a felelwa ke maatla. 'Dumela *abuti*, ke nna Palesa Kgokololo.' Ka nako eo, 5
Baagileng o ne a sa ntse a ile le dikakanyo tsa dinoolwane. O tswa go itharabologelwa e le bogologolo Palesa dumedisitse e bile a feditse. Palesa o ne a mo makaletse e bile a nagana gore ka gongwe ke semumu-susu.

'Ao! Kgaitسادia-motho, dumela tlhe, ke gone ke tswang mo borokong jwa motshegare. Letsapa la tsela. Tsena o amogetswe.' A simolola go itlantla diteme jalo Baagileng. 10
Baagileng o ne a ikitsise Palesa, mme ba ne ba nna fa fatshe go itsane sentle le go tlotla ka tseno le tsele. O ne a tseela Palesa dikgang tse dintsi tsa kwa Phiritshweu le go mo tlhalosetsa gore ke eng batsadi ba gagwe ba sa kgona go tla moletlong oo, mme ba rometse ena. Go ba tsere sebaka se se neng se lekana le ura ba ntse ba tsere dikgang. Palesa o ne a lebega a itumetse thata go bona batsadi ba gagwe ba 15
rometse mongwe go tla go nna moemedi wa gagwe mo dikgaisanong tsa maitseboa ao, ka bona ba sa kgona go tla ka ntlha ya mekgape e e botlhokwa ya morafe. Go ne go le gontsi go Baagileng le Palesa ba buileng ka gone.

Baagileng o ne a lemoga fa Palesa e le mosetsana yo o nang le maikaelelo e le tota mo botshelong, a ba a lemoga fa go se na sepe se se ka mo tsietsang kgotsa go mo 20
faposa bonolo mo dikakanyong tsa gagwe tsa bokamoso. Se se neng sa makatsa Baagileng thata, ke go lemoga maikemisetso a ga Palesa le ka moo a neng a bonela pele bokamoso ka teng. Baagileng o bile a swaba nko go feta molomo, go bona a menolwa dikakanyo ke ngwana wa mosetsana. Palesa o ne a mo gadika go se kae ka go mo tlhoma dipotso le go batla ditlhaloso tsa mabaka a a rileng a botshelo. Le fa go 25
le jalo, Baagileng o ne a itshegeletsa ka gonne a ne a na le maitemogelo a botshelo ka kakaretso go feta Palesa.

13.1 Baagileng o tshwarwa ke kgakge jaana a le kwa kae? (1)

13.2 Ke goreng Palesa a le mo lefelong le? (2)

- 13.3 Go ya ka temana, naya dilo di le PEDI tse di neng tsa diragalela Baagileng fa a bona Palesa. (2)
- 13.4 O ikaegile ka temana, ke lebaka lefe le le neng la dira gore Baagileng a swabe nko go feta molomo? (2)
- 13.5 Ke dilo dife tse PEDI tse Baagileng a neng a tseetse Palesa dikgang ka ga tsona? (2)
- 13.6 Faa dintlha di le PEDI ka ga tshobotsi ya ga Mmathapelo. (2)
- 13.7 Semelo sa ga Kgosi Kgololo se tlhotlheleditse jang botshelo jwa morafe? (2)
- 13.8 Ke eng se se tlhotlheleditseng Kelogile go ya go bega go ngwega ga ga Matsetseleko kwa sepodising? (2)
- 13.9 Seabe sa ga Malebotsa Mogorosi ke sefe mo tsweletsong ya ditiragalo tsa padi e? (2)
- 13.10 A go siame gore e re batsadi ba go rometse kwa sekolong, o fete o ineele mo monneng ka dilo tsotlhe, mme a sa go nyala? (2)
- 13.11 Go ya ka wena, a setlhogo se nyalana le diteng tsa padi e? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 13.12 Fa o bona, maikaelelo a mokwadi ke afe a go dira gore Palesa a nne le mawelana a basimane? (2)
- 13.13 O ka dirisa jang se o ithutileng sona go tswa mo go Kgori? (2)
- [25]**

KGOTSA

DITLHANGWA TSA SETSO

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo ditlhangweng tsa setso tse di tlaotsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo ditlhangweng tsa setso tse ba di ithutileng.
- Fa batlhatlhojwa ba itlhophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, ba tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa batlhatlhojwa ba itlhophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, ba tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

POTSO 14: POTSO YA TLHAMO**DITLHANGWA TSA SETSO – G Leeuw le ba bangwe**

Buisa ditlhangwa tse di latelang ka kelotlhoko, mme o kwale tlhamo ka ga tsona.

- 'Mmutla le thole'
- 'Kgosi Modisakgomo Molelekwa Mabe'

Sekaseka naane ya 'Mmutla le thole' le leboko la ga 'Kgosi Modisakgomo Molelekwa' Mabe mme o di dirise go tshalosa bokao jwa seane se se reng 'ga go tume di melala'. Tlhagisa ka moo mokwadi a atlegile ka teng go bontsha gore tumo/ phenyoo ga e tle ka nonofo ya mmele fela, mme e tla ka go dirisa botlhale. Boleele ba tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 15: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****DITLHANGWA TSA SETSO – GS Leeuw le ba bangwe**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NAANE: 'SETLHARE SA METLHOLO LE MOSADI' – CLS Thobega le ba bangwe**NOPOLO E**

Ga twe e rile bogologolo, ga bo go na le mosadi yo o neng a tsamaya ka loleme jaaka tlhapi. Sa gagwe e le go lotlhanya batho ka go ikopela dijo. Leina la mosadi yo e ne e le Keneetsweng. Fa go le phakela, o ne a etela basadi ba motse, ena a sa apeye dijo ka a ne a itsapa. Mo motseng ga bo go na le setlhare se se neng se itse go bua. Setlhare se setona se, se ne se tuka molelo fa go le bosigo.

5

Mo motshegareng se ne se nyelela, mme se tle se bonwe fela ke batho ba ba neng ba itse fa se le gone.

Ga diragala gore e re letsatsi lengwe, fa Keneetsweng a tswa go seba mosadi mongwe kwa lapeng go le bosigo, a fapogela fa setlhareng go leka go ikhutsa. Ka a ne a lapile ke go tlhola a phepherega, a akela batho go sa tlhokafale ka go ipapaletsa dijo, a rapama ka fa tlase ga setlhare seo. Mosadi yo Keneetsweng a neng a tlhotse a mo sebile o ne a bidiwa Dikgagakamatso. Keneetsweng o ne a aketse Dikgagakamatso mo tsaleng ya gagwe a re o lala a tsamaya masigo a kopa dijo mo basading, a sa itirele ka diatla tse a di filweng ke Modimo.

10

- 15.1 Naane e, ke ya mofuta ofe? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 15.2 Leina Dikgagamatso le amana jang le setlhogo sa naane e? (2)
- 15.3 Ke leele lefe le o ka le dirisang go tthalosa mokgwa wa ga Keneetsweng wa go sa itirele ka diatla tsa gagwe? (1)
- 15.4 Tthalosa lefoko le 'go phepherega' go ya ka mokgwa o le dirisitsweng ka ona mo temaneng. (2)
- 15.5 Ke seane sefe se o ka se dirisang go netefatsa gore maaka ga a fitlhege, a na le mokgwa o a tswang ka ona. (2)
- 15.6 Ke kgakololo efe e o neng o ka e naya Keneetsweng tebang le maitsholo a gagwe? (2)
- 15.7 O ka dirisa jang se o se ithutileng mo naaneng e, go tswa mo go Keneetsweng? (2)

LE

Buisa leboko le le latelang, mme morago o arabe dipotso tse di fa tlase.

LEBOKO: 'KGOSI MOLEFI K PILANE' – MOM Seboni le EP Lekhela**NOPOLO F**

1	O tlogeletswe motse ke mogolowe,
2	Ke mogolowe ke Pilane-a-Pheto,
3	O disitse sope la ga mmaagwe
4	Lesope la ga Seingwaeng-a-Lekanyane.
5	Molefi feela motse matlakala
6	O kate mesima o e hupelele,
7	Le matlapa a thujwe a a re kgopa
8	A lala a re ribolola menwana,
9	Fa re ya go botšhela ka kwa Kgosing,
10	Batla matimela Morena Molefi,
11	Matimela a batho o a gorose,
12	O etse dikgomo o tswa go di batla,
13	O ba fophole ka ditelekerafa.
14	Ba bangwe ba utlwala ka kwa Dikapa,
15	Ba bangwe ba utlwala ka kwa Natala,
16	Ba na le Dikobe ngwana wa ga Nthite,
17	Bontsi jwa bone ke boJohanese,
18	Bangwe banna ba tlogetse basadi,
19	Basadi le bana ba keta botsofe,
20	Ba letsa borraabomogolwane,
21	Ga ba apara ba itshopere fela.
22	Makau a paletse kwa Makgoeng.

- 15.8 Leboko le ke la mofuta ofe? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 15.9 Mmoki o rata fa Kgosi e ka dira eng tota? (2)
- 15.10 Ke ka ntlha ya eng fa mmoki a dirisitse tthatlagano mo meleng ya 14 le 15? (2)
- 15.11 Selelosegolo sa mmoki ke sefe ka motse? (2)
- 15.12 Tlhalosa mola 21 ka mafoko a gago. (2)
- 15.13 Ke thuto efe e o e ungwileng mo lebokong le? (2)
- [25]**

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: TERAMA

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo terameng e o e tlhaoletsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo terameng e ba e ithutileng.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

POTSO 16: POTSO YA TLHAMO**MATSAPA DI A TSAYA KAE? – SS Mokua**

Semelo sa motho se ka nna le ditlamorago tse di sa jeseng diwelang mo botshelong jwa gagwe le jwa batho ba bangwe ka kakaretso. Tsibogela tlhagiso e, o ikaegile ka dimelo tsa badiragatsi ba teramakhutswe ya 'Metlholo ga e fele'. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 17: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****MATSAPA DI A TSAYA KAE? – SS Mokua**

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO G

<i>(Ba bitsa Mosime yo o neng a ituletse mo disofeng go ba neela sebaka sa go tlhophla ka phuthologo)</i>	
RAESEBO:	Rra, re feditse,
MOSIME:	Re tlhophile khasekete e.
	O a e lebelela.
	<i>(Ba bontsha mong wa mmotšhari)</i>
	Go fedile jaanong, re ka boela gae.
	Inšorensa e tlaa duela lekase.
	Madi a a setseng, a tlaa neelwa Raesebo.
	<i>(Ba goroga kwa gae. Fa ba sena go fologa, Mosime a tlhabela pele.)</i>
RAESEBO:	O tsamaye sentle.
MOSIME:	<i>(O mo sejanageng, o tsamaya a ntse a bua a le esi)</i>
	Mo lefatsheng mo, go na le batho ba ba se nang tlhaloganyo.
	Batho fela, ba tsaya madi a moswi ba tshameka ka ona.
	Ga ba tlhajwe ke kgala go tsaya madi a a kanakana, dikete di le nne le makgolo a a supang ba a tsenya mo lebitleng.
	Tshenyo ke a e itse, fa e le e, ga ke ise ke e bone.
	Inšorensa e ntsha dikete di le tlhano, madi otlhe ba a epela, go setse makgolo a le mararo.
	Motho a nna mo matikiring, a rekelwe lekase le le tlhotlhwagodimo jaana?
	Madi a a senngwang a, a ne a tlaa sala a thusa monna le bana ba gagwe.
	Tshenyo ya madi, mponeng!

- 17.1 Mmuisano o, o diragalela kwa kae? (1)
- 17.2 Ke ka ntlha ya eng Monyana a patile Raesebo mo lefelong le o le kailweng mo go 17.1? (2)
- 17.3 Faa leina la ga kgaitsadia Kgabele. (1)
- 17.4 Naya dintlha di le THARO tse Mosime a neng a di ngongoregela go ya ka temana. (3)
- 17.5 Tlhalosa gore loso lwa ga Kgabele le godisa jang kgotlhang ya terama e? (2)
- 17.6 Tlhalosa morero wa teramakhutshwe ya 'Mosadi ke wa me'. (2)
- 17.7 Tlhagisa dintlha di le PEDI tse di neng di dira gore bagaabo Kgabele ba se ka ba batla gore moswi a fitlhelwe kwa gaabo. (2)
- 17.8 Semelo sa ga Mmatšhatšhi se thusitse jang mo kgolong ya kgotlhang ya teramakhutshwe e? (2)
- 17.9 Ke seabe sefe se Motšhankane a nnileng le sona mo tharabololong ya kgotlhang ya teramakhutshwe e? (2)
- 17.10 Ke kgakololo efe e o neng o ka e naya Monyana fa e ne e le tsala ya gago? (2)
- 17.11 A go ne go siame gore Kgabele a bolokelwe kwa gaabo? Tshegetsa karabo ya gago. (2)
- 17.12 Fa e ne e le wena Nkele, o ganelwa go boloka ngwetsi ya gago, o ne o ka dira eng? Tshegetsa karabo ya gago. (2)
- 17.13 O ka dirisa jang se o ithutileng sona go tswa mo tirisong ya ditšhelete tsa ga Kgabele? (2)
- [25]**

POTSO 18: POTSO YA TLHAMO**GA SE LORATO – MJ Magasa**

Semelo sa motho se ka nna le ditlamorago tse di sa jeseng diwelang mo botshelong jwa gagwe le jwa batho ba bangwe ka kakaretso. Tsibogela tlhagiso e, o ikaegile ka dimelo tsa badiragatsi ba terama ya *Ga se Lorato*. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400–450. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 19: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****GA SE LORATO – MJ Magasa**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO H

MOTSAMAI:	<i>(Ka ditshegwana)</i>	
	Dumela ausi, a nka bua le wena?	
GLADYS:	<i>(Ka go makala.)</i>	
	Dumela rra.	
	O mang ne o batlang go bua le nna,	5
	Le gone o bua'ng ne se se kopelwang seo?	
	A ke re fa o ntumedisa jaana, ke gone fa o bua le nna?	
MOTSAMAI:	Nnyaya ... ke raya ... puo ya lorato.	
GLADYS:	<i>(O bua a boela kwa morago, ka letshogo.)</i>	
	Lorato! Ao wena tota?	10
	O le rre yo o kana!	
	O sa ntse o ka kopa lorato?	
	Fa o lebege jaaka rre yo o setseng a godile	
	Tota le go nyadisa o setse o tlaa nyadisa.	
MOTSAMAI:	<i>(O a tshega, o a mo atamela)</i>	15
	Foo ga o ake motho wetsho.	
	Ke ka bo ke setse ke nyadisitse.	
	Fa ke ka bo ke sa sotlwa ke lenyalo.	
GLADYS :	<i>(Ka go ikgogonakgogona.)</i>	
	Ga o lebege o kile wa sotlega.	20
	Le meaparo ya gago	
	E bontsha e le ya rre wa lapa	
	A na le mme yo o mo tlhokomelang.	
MOTSAMAI:	O raya lenyalo le go sotla jang?	
	<i>(Ka matlhajana a tsietso.)</i>	25
	Ke ne ke nyetse ke na le bana.	
	Mmaabo a simolola go iphetlha	
	A feletsa a ntlogetse le bana mo ntlong	
	A ile le banna ba dikonteraka.	

- 19.1 Mmuisano o, o diragalela kwa kae? (1)
- 19.2 Ke ka ntlha ya eng fa Motsamai a le mo lefelong le le kailweng mo 19.1? (2)
- 19.3 Faa leina la ga mogatsa *Gladys*. (1)
- 19.4 Naya dintlha di le THARO tse *Gladys* a neng a di gakgamalela go ya ka temana. (3)
- 19.5 Tlhalosa gore matlhajana a tsietso a ga Motsamai a godisa jang kgotlhang ya terama e? (2)
- 19.6 Tlhalosa morero wa terama ya 'Ga se Lorato'. (2)
- 19.7 Tlhagisa dintlha di le pedi tse di neng di dira gore Gadifele a ratane le *Bra Dan*. (2)
- 19.8 Semelo sa bana ba ga Motsamai se thusitse jang mo kgolong ya kgotlhang ya terama e? (2)
- 19.9 Ke seabe sefe se *Suzan* a nnileng le sona mo kgolong ya morero wa terama e? (2)
- 19.10 Ke kgakololo efe e o neng o ka e naya Morake fa e ne e le tsala ya gago? (2)
- 19.11 A go siame go ratana le rre wa lelapa? Tshegetsa karabo ya gago. (2)
- 19.12 Fa e ne e le wena Motsamai, balosika lwa gago ba go katoga ba sa batle go utlwa sepe ka ga gago, o ne o ka dira eng? Tshegetsa karabo ya gago. (2)
- 19.13 O ka dirisa jang se o ithutileng sona go tswa mo go Motsamai? (2)

[25]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 25
PALOGOTLHE YA TLHATLHOBO: 80